

Nekaj svete starine na nebu in na zemlji.

Spisal profesor dr. Simon Šubic.

Rdor se trudi dospeti do izvira ljudskih vér in človeškega mišljenja o prikaznih na nebu, prepričuje se čimdalje bolj, da sezajo korenine prvotnega duševnega dejanja v starodavne čase do otroških let človeštva. V temoti tistih dnij se je porodilo mnogo podob in dogodeb duševnega življenja, in sicer s takim prečudnim vlastjem, da jih ni razumeti v primeri z današnjimi prirodnimi močmi in prikazki. Kdor bi pritrdil, da so se v resnici godile kdaj taka izpreminjevanja, kakeršna se pripovedujejo v starih svetih bukvah indovskih in družih ljudstev, trditi bi ne mogel, da je imela zemlja takrat današnji obraz ali današnje svoje prirodne moči. — V kratkem za vzgled samó to-le: Ko je *Brahma*, ponosen na to, da je ustvaril svet, vzdignil se proti svojemu bratu *Šivni*, vnel se je zaradi te prevzetnosti bój med njima s táko silo, da so se od potresa zdrobili nebeški svetovi. Neumrjoči *Višnu*, hotèč ohraniti svetove, izpreminjal se je v različne podobe smrtnikov. V podobi ribe je rešil družino iz občega potopa in varoval zemljo od pogina vseh ljudij. Višnu se je dal poroditi v podobi črnega pastirja pod imenom *Krišna* ter je rešil svet od strupene kače; kača ga je v nogo pičila, Krišna pa ji stopi na glavo ter jo stare; itd. Ako tedaj zemlja ni izpremenila toliko svojstva svojega, to se tudi óne čudopolne prigodbe v resnici niso nikdar pripetile, temveč izvirajo te in druge jednake bajke iz mlade nedozorjene človeške pameti v zvezi s preprosto duševno domišljijo. —

Nahaja se v starih bajkah, da so se bogovi razodevali človeku in učili ga poljedelstvu in kruh péči iz tega namena, da bi človeka ukrotili in ga oprostili hudih živaljih strastij; da bi ga prepeljali iz njegovega divjega životarjenja in ropanja na pravi pot mirú in sprave.

Ko so stara ljudstva poleg lovskega in nomadnega ali pastirskega življenja jela poprijemati se bolj in bolj poljedelstva, jela so tudi bolj opazovati posebne prikazni na nebu. Takrat poljedelec ni še imel nì ure nì pratike, ni poznal še na nebu mejníkov niti za dnevne, niti za letne dôbe. Potreba pa je izumom največja pomoč. —

Pripovedovali so mi nekđaj oče o nepokvarni uri, katero poznajo na nebu. Kriva kóla (véliki medved) pravili so, obračajo se na nebu na okrog, ter zlomljena ós kaže zdaj na ta zdaj na óni hrib

okoli doline. Kriva kóla tekó takó redno, da ob tistem letnem času kaže ós ob gotovi uri na ravno tisti hrib ali na tistega kmeta letos, kamor je kazala lani ob tisti uri. — Kakor tedaj gleda še zdaj kmet na nebó in si zapazuje na zvezdah stvari, katere mu služijo, jednako se je godilo v davno preteklih časih. Neomikani prebivalci puščav in prebujeni pastirji neizmernih štep so ogledovali nebó verneje nego naši omikani meščani, katerim malokdaj pride na misel, da bi očí vzdignili proti nebu.

Ako še dandanes, ko ima sicer tudi kmet uro v hiši, vender takisto gleda na nebó in po zvezdnih krdelih ugiblje, koliko bi bila ura, utegnemo razumeti, kakó si je človek nekdam pomagal ponoči z zvezdami in luno, podnevi pa s solncem. Ko je človek opazil, da se v drugih letnih dnéh prikazujejo na zvezdnatem nebu druga krdela in da solnce stopa zapóred iz krdela v krdelo, iskal je tam na nebu mejnikov svojih dnij, mesecev in letnih časov. Potrebe so priganjale človeka seznaniti se bolj in bolj s prikazki na zvezdnatem nebu. Zapazoval si je človek čimdelj natančneje ték solnca po nebu, redne lučne izpremembe na luni, njih stan ob letnih časih in njih obhode po nebu. Človek je menda od pričetka meril leta svoja po luninih obhodih, pozneje šele po solnčnem obhodu, ko je opazil, da solnce redno v istem času obhodi svoja krdela. Ko se solnce po svojem obhodu jame povračati na lanski pot, ponavlja se v lanskem redu prejšnji stan na zemlji, minilo je leto in novo je nastopilo. Uvidel je tedaj človek, da se solnčni obhod bolj nego lunini prilega za mero času, ter je vzel čas luninega obhoda za mesec, čas solnčnega obhoda pa za leto.

Poljedelstvo s svojo potrebo, poznati letne čase, pripomoglo je tedaj k pričetku zvezdoznanstva. K temu so silili takisto človeka še drugi pozori; opazovati je namreč jel tudi tiste izpremembe na nebu, katere so se prikazovale njegovim očem ob časih dobrih in slabih létinj. Vrinilo se je bolj in bolj njegovim mislim mnenje, da prikazni na nebu vodijo njegova dela do dobrega ali slabega konca, in je še marljiveje opazoval zvezde in zvezdna krdela, prisojal je njim in njih sozdrženju srečo ali nesrečo svojega delovanja. Zaradi takih mislij so dajala stara ljudstva začetkom svojega poljedelstva zvezdam, ob času gotovega dela na nebu svetločim, tista imena, s katerimi so znamenavali svoja tedanja opravila na polji.

Malokje drugod nego po okrajinah zgorenjega *Nila* je vsa priroda razkazovala bolje dotične jednakočasne dogodbe na nebu in na zemlji. Etijopje, ki so prebivali ob bregovih Nila okoli mesta Tebe,

imenovali so tiste sozdružene zvezde na nebu, katere so se prikazovale ob povôdnih časih, *povôdnji mož*, ker takrat prestopi reka Nil meje svojega vodotoka ter dela povôdenj po vsi ravni okolici. —

Kadar je prišel čas oranja, stopilo je na nebu na mesto prejšnjih sozvezdij drugo krdelo, zatorej so je imenovali po svojih tedanjih opravkih: *vol* ali *bik*.

Ko je nastopila huda vročina, takšna, da je celó leva žeja pregnala iz peščenih puščav, da je poskušal poleg Nila priti do vode, takrat se je videlo na jasnem večernem nebu zopet drugo zvezdno krdelo, kateremu so dali ime: *lev*.

Drugo zvezdno krdelo, katero je stalo na večernem nebu ob žétvi, imenovali so *žanjico* ali *devico*. — Tistemu sozvezdju, katero je svetilo na nebu ob času, ko se je večina ovác porájala, dali so ime *oven*.

Etijopje so v tistih časih, ko so dajali zvezdam in krdelom posebna imena, živeli še skoraj vsi v preprostem otročjem domišljevanji meneči, da so zvezde na nebu váruhi človeka in njegovih potreb. Zapomnili so si, da je vselej, kadar se je približevala Nilova povôdenj, prikazala se tudi na nebu lepó svetleča zvezda, stoječa tam proti jugu nad Nilovimi izviri. Tej zvezdi so prisojali váruhova svojstva, meneči, da prihaja spominjat in svarit poljedelca, naj pazi, da ga povôdenj ne prehití; zatorej so dali tej svetli zvezdi ime: *pasja zvezda* ali *Sirij*. Primerjali so namreč svetlo sijanje te zvezde z lajanjem psa, kateri hoče človeka obvarovati kake nevarnosti. Od te zvezde je dobilo vse krdelo ime: *veliki pes*. Sirij, najsvetlejša vseh stalnih zvezd, stoji na glavi vélikega psa. — Še celó v našo pratiko seza spomin tega starodavnega umišljenja, dasiravno v nekaj izpremenjenem pomenu pod imenom: *pasji dnevi*. Koncem meseca malega srpana stoji krdelo vélikega psa — ob naših pasjih dnevih — blizu solnca takó, da zahaja kmalu po solnčnem zahodu ter se lahko spozna na večernem nebu po svoji prijazno bliščeči zvezdi Sirij.

Zvezdno krdelo, stoječe na tistem kraju, kjer se solnce poleti, ko je doseglo svojo najvisokejšo stopinjo, zopet povrača na spodnje kraje in gre tedaj nazaj kakor rak, imenovali so: *rak*. —

Navado divjega kozla, kateri beží kar najdlje od nas in zleze na visoke vrhove pečin, primerjali so dalje s solncem, katero vsako zimo beží pred nami na južno nebó; zatorej so dali tamkaj stoječemu zvezdnemu krdelu ime: *divji kozel*.

Tam na nebu v tistem kraju, kjer solnce dela noč in dan jednako dolga ali v enakonočji, stalo je sozvezdje, kateremu so dali ime: *tehtnica*. V svojem ravnotežji nosi jednakoramnata tehtnica na obeh

stranéh jednako težo; — kakor bi solnce tehtalo noč in dan. — V tistem času, v katerem so vetrovi prinašali redno nezdrave soparje, ki škodujejo življenju kakor skorpionov strup, imenovali so na nebu videče sozvezdje: *skorpion*.

Na ta način je dobila večina zvezd in njih krdel svoja posebna imena, katera izvirajo iz vmišljenih vezij med nebeškimi lučmi in med človeškimi opravki. V tistih temotnih starodavnih časih so opazovali poljedelci z modrijani vred zvezde na nebu; živa njih domišljivost je prisojala gotovim zvezdam in celim krdelom kako podobnost ali kako skrivno dotiko z raznimi stvarmi na zemlji. — Blizu severnega tečaja stoji na nebu sedem zvezd, šterojе na štirih oglih kakor kolesa pri vozu, troje pa naprej od koles v podobi skrivljene osi; zatorej so imenovali to sozvezdje *kriva kóla* ali *veliki voz*. Drugi oduševljenejši ogledovalci so gledé družih posebnostij dali temu zvezdnemu krdelu ime: *veliki medved*.

Jasno se uvidi iz navedenih vzgledov, da ogledovalci nebá niso toliko vpraševali po enakosti sozvezdja s to ali z óno stvarjó, kar bi se bilo malokdáj ujemalo, temveč iz gole preproste domisljije so dajali krdelom imena po tem, kakor so obsojali njih v misli vzete zveze s človeškimi potrebami.

Izmed vseh družih zvezdnih krdel so najimenitnejša tista, katera stojé ob solnčnem letnem poti ali na okrog po nebu tamkaj v tistih krajih, katere solnce vsako leto vidoma obhodi. — Natančno opazujé solnčni stan med zvezdami dan za dnevom, zapazimo neko premikanje njegovega stanu. Zvezda, katera je stala hitro za solnčnim zahodom ali blizu nad zahajajočim solncem, zatone čez nekaj dnij s solncem vred. V tem pa se je solnce približalo drugemu zvezdnemu krdelu, katero je poprej stalo dalje od solnčnega zahoda. Spoznati je iz te prikazni, da se solnce vidoma premika po nebu od večera proti jutru. Med letom prihaja tedaj solnce od krdela do krdela okrog in okrog po svojem poti na nebu od večera proti jutru takó, da ob času, kadar preteče vse leto, najdemo solnce zopet v istem krdelu in skoraj na ravno tistem mestu, kjer je stalo pred letom.

Tista zvezdna krdela, po katerih se nahaja solnce od meseca do meseca po nebu na okrog, dobila so imena posebnih zverin ali živalij, zvezdoznanci jih imenujejo: živalski pás. Kadar se nahaja solnce med zvezdami tega ali ónega krdela, pravimo, da stoji solnce v tem krdelu ali v tisti živali. Stara znamenja in imena krdel živalskega pasú so tá:

Na severni strani: oven ♈, bik ♉, dvojčka ♊, rak ♋, lev ♌, devica ♍.

Na južni strani: tehtnica ♎, skorpion ♏, strelec ♐, kozel ♑, vodnar ♒, ribe ♓.

Zvezdna krdela živalskega pasú so sicer med seboj razne velikosti, vendarle je solčni pot ali ekliptika od starodavnih časov na dvanajst jednako dolgih kosov médnje razdeljena. Vsak teh kosov ima znamenje svojega ravno imenovanega zvezdnega krdela.

Od tistih starodavnih časov, ko so se osnovala znamenja živalskega kroga, premeknila so se znamenja z ekliptiko toliko od svojih zvezdnih krdel, da zdaj pri znamenjih ne najdemo več njih krdel, ampak vsakokrat poprejšnje sozvezdje. Ko stopi solnce okoli dné 21. meseca sušca v znamenje ovna stoji resnično ne v ovčnem krdelu, ampak v poprejšnjem sozvezdji rib. — Iz krdela rib stopi solnce v ovna, iz ovnovega ozvezdja v bikovega, iz bikovega v zvezdno krdelo dvojčkov i. t. d. po vrsti, kakor stojé v zgoranjih dveh vrstah sozvezdja in njih znamenja. V okolici dvojčkov, Kastorja in Poluksa, je nebó kàj lepó razsvetljeno, nekaj od svetlih zvezd Kastorja in Poluksa, kateri stojita dvojčkoma na glavi, bolj pa še od Orijona ali od rimšic, katere stojé ónikraj rimske ceste dvojčkoma nasproti; spodaj pod rimšicami pa sveti pozimi pri rimski cesti v sozvezdji vélikega psa že omenjena žareča zvezda *Sirij* na glavi vélikega psa.

Ko preteče polovica leta okoli dné 21. kimovca meseca stopi solnce v znamenje tehtnice, stoji pa resnično v zvezdnem krdelu device, v katerem se blišči svetla zvezda prvega reda po imeni klas devičin. —

Solnce obhodi na ta način leto za letom vidoma ves živalski pás, resnično pa ne doseže koncem leta prav natanko lanske svoje stopinje, temveč ostane nekaj malega zadaj za lansko stopinjo, dasi ravno takó malo, da se šele v veliko letih more to zaostajanje spoznavati s prostim očesom. —

Pred kakimi tritisoč leti je stalo solnce spomladi, kadar sta noč in dan jednako dolga, res v sozvezdji ovna. Dolgo pred tistim časom pa je ekliptika že bila razdeljena na dvanajst jednako dolgih kosov, imenovanih po živalskih krdelih. Tedaj se je solnce že takrat izprehajalo po staroznanem živalskem pásu; stalo je meseca malega travna v krdelu bika, takó da so se ta čas ujemala krdela in znamenja, kakor stojé v naslednjih vrstah imena nad imeni:

solnce je stalo:	sušca	mal. travna	vel. travna	róžnika	mal. srpana	vel. srpana
v:	ovnu	biku	dvojčkih	raku	levu	devici
zdej stoji v:	ribah	ovnu	biku	dvojčkih	raku	levu
solnce je stalo:	kimovca	vinotoka	listopada	grudna	prosinca	svečana
v:	tehtnici	skorpijonu	strelci	kozlu	vodnarju	ribah
zdej stoji v:	devici	tehtnici	skorpijonu	strelci	kozlu	vodnarju.

Kakor je že omenjeno, ostaja solnce leto za letom nekaj malega nazaj. To zaostajanje znaša venderle zdaj že toliko, da se solnce vidi premaknjeno za celo krdelo nazaj. Znamenja so pa ostala pri svojih mesecih. Ko tedaj beremo v pratiki, da stoji solnce meseca sušca v znamenji ovna, solnce ne stoji še v ovnovem sozvezdji, ampak v poprejšnjem zvezdnem krdelu rib. Meseca malega travna stopi solnce v znamenje bika, stoji pa ne v krdelu bika, ampak šele v poprejšnjem ovnovem sozvezdji; i. t. d. Kaj lahko bi bilo predstavljati živalska znamenja za njih krdelom, kjer ona stojé, toda zaradi starih zvezdarskih zapazkov po globusih in mapah bi se s prestavljanjem znamenj naredila huda zmes, tedaj so zvezdoznanci rajši pustili znamenja vsako na svojem starem mestu. Ta znamenja, ločena od svojih podob živalskega pasú, utegnili bi imenovati mejnike, od katerih jeden do drugega se razdeljuje solnčni pot na dvanajst jednako dolgih delov, kakor se v pratiki z dvanajstimi skoraj jednako dolgimi meseci razdeljuje čas vsega leta na dvanajst skoraj jednako dolgih dób.

Taki od starodavnih časov na svojem mestu stoječi mejniki kakor so zverinska znamenja, imajo tudi v oziru na svojo starost veliko imenitnost. Učenjak *Dupuis*, kateri se je mnogo trudil s pozvedenjem, odkod prihajajo imena zvezdnih krdel, navedel je več verjetnih vzrokov, iz katerih dokazuje, da je nekdaž meseca sušca o pomladanskem enakonočji stalo solnce v krdelu tehtnice in v jesenskem enakonočji meseca kimovca v sozvezdji ovna. To se pravi, da so se od tistih časov, ko je bil že osnovan živalski pás, do naših dnij, premaknila enakonočju za sedem zverinskih znamenj. Premikanje enakonočij je pa také počasno, da, ko bi vsako krdelo obsezalo jednako dolgo polje poleg živalskega pasú, moralo bi preteči čez dve tisoč let, predno bi stopilo nasledno krdelo na mesto poprejšnjega. Preračunati je iz tega, da od tistega časa, ko se je uvedel zverinski pás v zvezdoznanstvo, minilo je že okoli sedemnajst tisoč let. Ali bode ta račun kdaj od drugih strani potrjen ali ne, kdo bi to védel? —

(Konec prihodnjíc.)

Nekaj svete starine na nebu in na zemlji.

Spisal profesor dr. Simon Šubic.

(Konec.)

verinski pas se razširja okrog in okrog dneвне in ponočne strani nebá ter ni mogoče narisati ga z jedino podobo na ravnem polji, tedaj so ga slikali ali po globusih ali so ga razdeljevali na dve poluti, kateri so potem v podobu dveh ravnih krogov risali na poli popirja polagaje krog tikoma kroga. Narisovali so v prvem krogu zvezde óne polovice nebá, v drugem krogu pa zvezde druge polovice. Navada je nanesla, da so zvezdna krdela poletne polovice risali na to, krdela pozimske polovice pa na óno tikoma ali nasproti prvi pristavljeno podobo. V zvezdnih mapah so stale tedaj podobe poletnega nebá nasproti pozimskemu nebu, vsaka s svojimi zvezdami in krdeli. Videči, da se pod poletno polovico nebá zemlja olepšava z vso svojo krasoto, pod pozimsko polovico živalskega kroga pa vsakatero važnejše življenje pokopava pod sneženo odejo, jeli so izvajati iz te resnice neko nasprotnost in sovraštvó med polovicama zverinskega pasú in med njenimi krdeli ali med tistimi bitji, katerim so krdela bila posvečena. Takó je n. pr. pri Przih stala poletna polovica nebá pod oblastjo Ormuzdovo in imenovala se je kraljevstvo sreče, pozimska polovica pa pod oblastjo Ahrimana, imenovana kraljevstvo nesreče. V tem pomenu nasprotnosti so Perzi pisali Ahrimanovo ime narobe tako-le: »n a m i r h A.«

Iz takega izvira prihaja izpreminjanje zvezdárske zgodovine v ljudsko in politično zgodovino. Nebó s svojimi krdeli je dobilo pomen človeške države, vladane časih po dobrih, časih po hudobnih poglavárjih. Ker je večina despotičnih vlad imela svoje kralje, dobilo je na nebu kraljevstvo sreče in njega krdela ali kraljevstvo luči in veselja, svojega previdnega stvarnika in bogá za kralja. Ker pa tudi puntarske množice v kraljevstvu nesreče niso mogli misliti si brez voditelja, dobilo je kraljevstvo nesreče ali teme in žalosti in njega krdela svojega pogubljivega poglavárja. — Tem poglavárjem in njih podložnim bitjem bodisi dobrim ali hudobnim, izkazovala so stara ljudstva svoje češčenje. Večina svečenih dnij starih národov, kateri se ozirajo na v r n i t e v s o l n c a iz pozimskega stanú na poletne kraje o pomladanskem jednakonočji, je v e s e l e g a z n a č a j a.

Porfyr poroča, da so ljudstva samó hudobnim duhovom, kateri solnce nazaj vlečejo v zimske kraje, darovala krvave žrtve, da bi se obvarovala njih jeze. Plutarh tudi pravi, da so Egipčanje samó Tyfonu, zvezdnemu krdelu, katero prinaša s seboj polive in povódnji, žrtvovali rdečega vóla, prekletega od vseh in obloženega z grehi vsega ljudstva.

Kakor veliko bogov je imelo staro egiptovsko paganstvo, vender poroča Porfyr, da starih modrijanov skoraj nobeden ne spoznava pri Egipčanih družih izvirnih bogov nego tiste, katerih imena izhajajo iz imen solnca, lune in planetov ali živalskega kroga sploh in iz drugih zvezd in zvezdnih krdel.

Solnce je veljalo Egipčanom za voditelja svetá, in poleg solnca se ozirajo vse njih svete pripovedi o Isidi in Osirisu na luno in nje izpremembe, na planete in na potovanje solnca poleg živalskega pasú.

Japanski bik, kateri razbija jajce svetá, tudi ni družega nego bik zverinskega pasú, kateri je svoje dni ob pomladanskem enakonočji stal pri solnci na nebu in ž njim odpiral vrata k stvarjenju svetá ter k oživiljenju zemlje v pozimskih oklepkih speče. Japanski bik ni družega nego egiptovski Apis, katerega so malikovali stari Egipčanje. Ali sta japanski in egiptovski vol kàj v sorodu z zlatim židovskim teletom, naj razsodi, kdor ima več prilike baviti se s prekopavanjem starih ljudskih vér in šég. Tukaj pobiram samó tja po vrhu nekatera zrna svete starine. Komur je te kàj mari, naj koplje za njó, polje za obdelovanje je silno obširno in vsega truda vredno, saj se je je dušno življenje tolikanj ljudstev navzelo čez in čez. Posebno veliko te starine se nahaja po ljudskih šegah in vernih osnovah. Kakor prekopavanje in preiskovanje zemeljske skorje, globokih nje skladij in njih drobú kaže pota zgodovine naše zemlje, jednako bi vodilo marno nabiranje in pretresovanje ostankov svete starine k spoznavanju tistih doslé še pretemotnih potov, po katerih je hodil in se budil duh človeški, predno je pognal cvet denšnjega uma in denšnje pameti.

Stari perzijski bik, katerega so Zoroastrovi nasledniki darovali solncu: Mithratu, meneči, doseči plodilno zemljo z njegovo prelito krvjó, tudi ni nič družega nego posnemek nebeškega bika iz krdela živalskega kroga. — Poleg živalij ima solnce največ spominov. Pod imenom: Horus se je porodilo solnce v najdaljši noči iz naróčaja živalskega sozvezdja device. Pretrpelo je po svojem rojstvu usmiljenja vredne otročje dni, predno je premagalo hudodelnosti

mrzle in temne zime. Solnce pod imenom: *O s i r i s* so po domišljiji preganjali Tyfon in tirani v podobi hudih vrtinčnih vetrov; peljali so je k zimski smrti, zaprli je v temni grób — podobo zimske zemlje — pozneje pa je premagalo temoto in smrt ter vstajaje iz groba vzdigovalo se od daljnih spodnjih krajev proti višini neba in je premagalo srdite velikane in hude duhove. —

Porfyr pripoveduje, kar se tudi v Evboiu bere, da je *Zoroaster* v Perziji prvi posvetil solncu *Mithratu*, stvarniku vseh stvarij, lepo podzemeljsko jamo. Narisal je namreč *Zoroaster* na strop te jame stan nebeških zvezd in premikanje solnca, lune in planetov med zverinskimi krdeli. V *Mithratovi* jami je stala stopničnica s sedmimi stopnicami, posnemáje sedem planetnih okrogov, po katerih so duhovi hodili góri in dóli.

Od *Zoroastra* je prišlo v navado, da so opravljali »mysterije« po podzemeljskih jamah — ne po svetiščih, katera so bila posvečena nebeškim bogovom. V ponarejenih podzemeljskih jamah in pohištvih opravljaje mysterije so opravniki imenovali se z imeni zvezd in zvezdnih krdel, nekateri pa so celó po svoji obleki posnemali živali zverinskega pasú. Ta se je oblekel za leva, óni za bika, ta za vóla, drugi za ovna i. t. d. Iz te navade izvirajo morebiti korélki ali maske prvih šaljivih iger ali komedij.

Pri obhajanji *Cererinih* mysterij so voditelja imenovali *stvarnika*, baklonósec je imel ime: *solnce*, ta, kateri je stal najbliže oltarja, bil je *luna*, oznanovatelj svečanosti pa: *merkur*.

Perzi so sicer trdili, da je *Zoroaster* izumil podobe stvarjenja in živalskega kroga, pa vendar ni dvojiti, da izvira navada in umetnost lepšati poslopja s podobami zvezdnih krdel iz egiptovske dežele, ker okoli Teb so bile vse podzemeljske jame olepšane s podobami živalskega pasú in družih zvezdnih krdel.

Egiptovski preroki in hierofantje niso dopuščali delavcem, da bi napravljali podobe bogóv in ne, da bi delali slike malikov, temveč hodili so samí delat jih v podzemeljske jame, kjer so imeli svojim bogovom posvečene podobe, zemeljske in nebeške mape.

»Stari Egipčanje«, pravi *Julij Firmicij*, »ločevali so zverinska znamenja in krdela na več delov ter so predstavljali vsakemu oddelku vmišljeno bitje za vodjo, katerega so imenovali: *dekan*. Ti dekani — tudi bogovi imenovani — določevali so po njih omišljenji človeško usodo. Napósled so pridružili v mislih vsakemu dekanu še troje bogóv, katere so imenovali *razdelilnike* človeške usode.

V tem oziru menijo modrijani starih dnij, da vsi nagibi človeške volje in človeškega delovanja izhajajo od nebeških voditeljev, namreč od solnca, lune, od zvezd in njih krdel. Po njih mislih je vse na zemlji podvrženo zakonu neke prirodne sile, katero so imenovali: »*fatum*« ali *usodo*. Od najmanjše trôhice prahú, katera se komaj prikaže očem v svetlem solnčnem žarenji, segajo nevidne no-tranje moči in vezí po vsi prirodi vezaje solnce, luno in zvezde drugega z drugim, z zemljo in s človekom — in še celó paganske bogove, vse veže jedina neumična vez: *usoda*, katero pagani česté ali v podobi malikov ali pod znamenjem solnca in družih zvezd in po bogovih vseh teh stvari.

Majmonid poroča, da so stari zvezdoznanci vsakemu planetu posvetili svojo barvo, svojo žival, kako drevó ali kakšen sad, kako rudnino ali kako zélišče. Iz raznih teh stvari so sestavljali posnemaje podobo tega ali ónega zvezdnega krdela. Domišljevali so si dalje, da bi imeli moč, s svojimi ceremonjami ali z malikovalskimi obrédi prestaviti prvotna bitja z nebá v svoje oblike. — Takó so se porodile podobe starih ljudskih malikov in njih umišljene moči. Na ta način so stari zvezdoznanci uvedli s svojimi šegami malike v ljudsko življenje. Nekateri trdijo, da so egiptovski in drugi služabniki malikov v mislih imeli s takim svojim početjem izkazovati samih sebe za razdeljevalce nebeških darov. Kar je ljudstvom bilo pri svojih opravkih najvažnejšega in najpotrebnejšega, to so obetali postrežniki malikov izprositi za ljudstvo od prvotnih na nebu med zvezdami bivajočih duhov svojih malikov. Iz tega, da je imel skoraj vsak opravek delavnega ljudstva na nebu med živalskim pásom in med družimi zvezdami svoja znamenja in spomine, obetali so služabniki malikov, poljedelskemu ljudstvu izprositi od néba vsega, kar se je na polji najbolj potrebovalo, kakor n. pr. dež, toploto in rodovitost. —

Egiptovskih, indovskih in perzijskih malikov služabniki so trdili, da vedó takó zarêči na nebu bivajoče duhove svojih podob, da so duhovi prisiljeni priti z néba stanovat v njih podobe; drznili so se celó trditi, da vedó zarotiti solnce in luno, ako bi ta dva bogova ne hotela pomagati ljudstvu, kakor sta naprošena!

Iz navade, zamenjavati pomen na nebó postavljenih podob z njih zemeljskimi izviri ali simbole z resničnimi stvarmi, pozabil je človek sčasoma prvotni izvir, zató se je porodila silna zmes med prvotnimi stvarmi in med naslednjimi podobami in razumki. Pozabljivost je kriva, da so se nekdam na nebó postavljene živali pozneje prosile, naj bi se njih mogočni duhovi vračevali z néba nazaj na

zémľjo. — Tukaj je izvir tistega nevidnega kolesa, katero je na kvišku tekoči stráni vzdigovalo živali s polja in druge zemeljske stvari s seboj med zvezde. Pozneje, ko so se te v nebó povzdignjene stvari bile že navzele neke nebeške časti, jemalo jih je isto kolo človeške domišljije in pozabljivosti na drugi nizdolu tekoči stráni z néba nazaj na zémľjo. Prihajaje nazaj v svoji zvezdni ali nebeški obleki, so te živali zvezdnih krdel silno slepile um in pamet potomskih ljudstev, katerim se je bil izgubil spomin, da so nekđaj njih praočetje postavili te podobe in živali kakor simbole na nebó. Takó se je porodilo mnogotero iz prirode povzetih paganskih bogóv. — Ko je zvezdni bik, simbol nekdanjega poljedelca, stopil nazaj v egiptovsko deželo, ni bil več stari z jarmom upreženi vol, ampak je bil jeden prvih paganskih bogóv, sam *bog*: *Apis*. Egipčanje so častili Apisa čez vse ter so zahtevali od njega razven družih dobrót posebno, da bi pomagal pomnoževati njih čede! — V tistih dnéh je ljudstvo tudi jelo prositi *skorpijona*, naj nikar ne izpušča svojega strupa po zemlji; — častilo je *raka* v morji, *ribo* v vódi i. t. d.

Na tem poti našega premišljevanja se nam odpirajo izviri nekdanjega živalskega bogočastja. Na odkritem dnu tega vira se razodevajo pota, po katerih je domišljija vodila človeka semtertja, takó da je napósled jel živalim in stvarém prisojati svojstva božja. Takšno živalsko bogočastje se je razširjalo od Nila iz egiptovske dežele na vse kraje po tujih deželah bodisi s kupčijo, bodisi z vojskami. Pri tujih národih se je izpreminjalo sicer malikovanje kolikor toliko od tujega njih vlastja, ohranilo pa se je vendar precěj prvotnega bogočastja v njih krivovérji. — Iz tega bogočastja izvira tudi češčenje družih malikov: živálij, zélišč, kamenja, dà, še celó češčenje lesenih podob in koscev lesá! Takim malikom so se uklánjali pradedje današnjih zamorcev misleči, da v teh stvaréh biva skrivna moč nebeških duhóv. Tukaj ali vsaj v enakem domišljanji je izvir pošástnih podob in tistih brezštevilnih spák in živálij, s katerimi olepšavajo *Šamani* svojo obleko. Tukaj je menda tudi izvir ónih ptičjih in kačjih podob, katere si med mističnimi ceremonijami rišejo divja ljudstva po golem telesi.

Pred ogledovalcem odprtih izvirov izgine vsa skrivnost indovskih simbolov. Indovsko izpreminjevanje bogá Višnu v ribo, v leva in drugo zverino ni res nič družega nego letno potovanje in izpreminjanje solnca in njega gorkote. Med letom pri rednem svojem obhodu zverinskega pasú stopa solnce iz jedne živalske podobe v drugo, kar so nekđaj v svojih podobopolnih jezikih stari ogledovalci zvali izpre-

minjanje solнца iz te v ono zverino. *Jamblich* pravi: Solnce se je moralo na svojem poti po živálskem krogu izpreminjati v vsakatero živálsko podobo, do katere je ravno prišlo. Solnce je veljalo za največjega izpreminjevalca, za velikanskega Proteja.

Mimogredé bodi omenjeno, kar pravi *Macrobij*, da Egipčanje imenujejo solnce srce svetá. *Plutarh* pa pristavlja, da imenujejo solnčni vzhod o braz, sever desno, póludansko stran pa levo roko, ker pri tej stoji solnce-srce svetá, ter nepretegoma primerjajo svet s človekom. Iz tega primerjanja izvira izraz alhimistov, kateri so človeku dali priimek: »mikrokosmos«.

Hor-Apollo poroča, da so Egipčanje zaradi nedostatnih pismenih oblik in drugih pripravnejših znamenj govora zaznamenovali svoje misli s podobami, také n. pr. večnost s podobami solнца in lune. Svétu so dajali podobo modre kače, krite z rmenimi lúskami. Egipčanje, hotéči naznaniti leto, narisali so sveto *Isido* ali pasjo zvezdo, katera je s prvim svojim vzhodom naznanjala začetek leta. Tedaj so nje svetišču v *Saisu* dali napis: »Vzhajam v krdelu psa«. Na drugi stráni pa so jemali podobo leta tudi izmed rastlin. Drevo palme požene vsak mesec nov trst in vejico, zato so upodábljali leto tudi s palmo in mesec s palmino vejico. Povódenj so naznanjali s podobo leva, ker Nilova povódenj je nastopala, kadar se je prikazalo zvezdno krdelo levovo. In te šege še prihaja, kakor poroča *Plutarh*, navada pred tempeljska vrata postavljati leve, katerim iz žrél teče voda. Bližajočo se povódenj so pa upodábljali tudi z narisanim čolnom ali z zvezdnim krdelom ladje *Argo*. Letne čase so zaznamenovali risajoči ptice selilke, katere so se o gotovem času prikazovale po zraku. Zimo so naznanjali s podobo svinje, pa tudi s kačo. — Ščasoma se je iz take navade nabralo veliko tistih podob in pismenskih znamenj, katerim se pravi: »hieroglific«.

Oziraje se nazaj po nabrani starini spoznamo, da, ko še ljudje niso imeli očiščenih mislij o solnci, luni in družih zvezdah, prisojali so jim namen stvarnika, da imajo voditi dogodke na zemlji in določevati usodo človeško. — Kar se je pripetilo kaj imenitnejšega, vsemu je človek iskal izvira med zvezdami na nebu. Po posebnih prikaznih na nebu se je prerokovalo, kaj se bode godilo na zemlji. Globoko v preprosti človeški naravi so ukoreninjene take misli. Kdo bi ne vedel, da še dandanes repata zvezda s svojim svetlim repom pomenja na kmetih vojsko, katera pride s krvavim mečem!

Iz vraž in predsodkov se je porodila v starodavnosti tista prečudna zmes omenjenih krivih mislij o zvezdah in o njih močeh do

človeške usode, katera je znana pod imenom: »astrologija«. — Dasi se zaničuje astrologija zaradi velikih hudih zmot o usodi človeški, venderle je iz nje pognalo sčasoma svoje mladike pravo zvezdoznanstvo naših dni. Iz razvalin astrologije je pognalo novo življenje!

V tistih starodavnih časih, ko še človeška pamet ni bila toliko izurjena, da bi bil človek védel porabiti sad pravega spoznanja, takrat je astrologija vodila najumnejše glavé k počasnemu spoznanju stvarjenja na nebu. Ako tudi ne iz pravega namena, venderle se je nabralo veliko prikaznij med zvezdami, tudi dosti takih, katere se ne dadó popáčiti z nobeno vražo ali s sleparstvom. Ko je svoje dni nastopati jelo pravo spoznanje, bili so nasledniki veseli poročil tolike množice porabnih pridelkov na nebu.

Vsaka zastarela navada in misel, vsaka vraža in kriva vera poganja korenine svoje globoko v človeško vedenje, kaj se je torej čuditi, da je astrologija v teku toliko sto let objela duh človeški s takšno temoto in s takó močnimi oklepi vraž, da skoraj ni bilo mogoče razdejati jih. Kaj čuda pričo tega, da so prvi spoznavalci resnice morali tvegati življenje svoje, samó ako so izustili pravo spoznanje! Kàj težko je bilo odganjati zastarele misli o usodi človeški — žàl, da pregnane še niso! Takó težko se odpravlja ležnjiva osnova svetá! Zemlja je veljala za središče stvarjenju, stala je v mislih na míru, solnce, luna in vse zvezde so bile samó ustvarjene prerokovati in voditi človeško usodo in dogodke na zemlji. Pravo spoznanje je pokazalo, da je zemlja naša kàj majhna tróhica med enakoveljavnimi svetovi in da se s planeti vred vrtí in suče po neizmernih prostorih okrog svojega solnca.

Nezvestoba.

Tam rdéča cvetí
Iz groba cvetlica;
In tožno žgolí
Na vrhu ji ptica.

In pravi povest
Mi tožno in žalno,
Da on bil je zvest,
A dèkle nestalno . . .

Sreč, li poznaš
Že konec povesti?
Lehkó ga pridaš
Iz svoje bolesti!

I tebi takó
Dèklè je nezvesto:
O, drug imá njo,
A smrt ti v nevesto!

y.

10

